

nieuwe bloem in Holland's tuin, een variatie van de soort: Gereformeerden, en komt in den catalogus voor met den naam: *Vrijz. Christelijke Gereformeerde Gemeente*.

Krachtens welk „beginsel“ dit geschied is, is mij onbekend. Men schijnt daar het een overhaast en ondoordachte ineenhamming gekomen te zijn. Na die daad verricht te hebben, wenschte men weder van elkander af te komen. Men maakte het elkander lastig, zoo lastig, dat de kerkeraad en het grootste deel der leden den toestand moede werd, en nu maar besloot, het kerkverband geheel te verbreken en op zichzelf te gaan staan, zonder verband met tenge andere kerk.

Ofschoon mij de bijzonderheden van deze droevige historie onbekend zijn, kan ik mij toch wel enige voorstelling van den gang der zaken maken.

Het eene gedeelte van de Doeburgse kerk is afkomstig uit de Scheiding, en het andere uit de Doelansie.

Begreep men nu van weerskanten, dat er een hooger beginsel is, waarin beide deze stroomingen inschieten, namelijk het Gereformeerde beginsel, zoodat wat de leer als het kerkelijke leven betreft, dan zoo het niet medelijdelijk vallen elkenander te versmaai en te begrijpen, en de genoezen van sommige niet regelmatige verschijningen aan den tijd over te laten.

Maar dit wordt, helaas! niet alleen te Doeburg, niet voldoende verstaan en doorzien. En zoo kan het gebeuren, dat men het elkander lastig maakt, dat de eene botsing de andere opvolgt, en eindelijk de eene partij zegt: het verzet is langer zoo te leven, ik trek er tusschen uit, en ga op mijzelf staan.

Reeds dit bewijst het ongezonde en ongeroemde van sommige denkbeelden over de kerk en het kerkelijk leven.

Het gedeelte der Doeburgse kerk, dat uit de actie van '34 geboren werd, is nooit bekend geweest als in gezond kerkelijk en Gereformerd leven uit te munten.

En het andere gedeelte, dat uit de actie van '80 is, schijnt niet te kunnen begrijpen, dat Keulen en Aken niet op denzelfden graden gehouwen zijn. (Geen en toon van het stink, dat men aan de schijnmatige broeders rond, laat, in dit opzicht, aan duidelijkheid niets te wenschen over, en de toespeling op Korach, Dathan en Abiram getuigt waarlijk niet voor de aanwezigheid van ootmoed en verdraagzaamheid, ook tegen degenen die ons niet volgen.)

Daar is in vele van onze kerken een soortgelijk botsing waar te nemen.

Aan de eene zijde is er gehechtheid aan het historisch geworden, eene behoudensacht die zeggen doet: wij hebben 't althud zoo gedaan, en onze ouders hebben 't ons zoo geleerd, en zouden die 't dan altijd verkeerd gedaan en niet geweten hebben, wat Gereformerd is; is men dat eerst in '86 te weten gekomen, of is het alleen te doen om ons te overheerschen en in alle dingen, de wet voor te schrijven!

En aan de andere zijde preekt men niet beginselen, die gehandhaafd moeten worden, al vergaat ook de wereld. Wat dan niet met een, moet maar achter blijven, en wat er niet in kan moet er maar uit; uit het oog verliezende dat beginselen langzaam werken, en dat er heel wat menschenkennis en lijdszaamheid noodig is, om aan een beginsel getrouw te blijven en niet tot eene tegenovergestelde uitkomst te komen, dan in het beginsel is neergelegd en bedoeld wordt.

Hetgeen in 1886 in ons land, op kerkelijk gebied, geschied is, lag, in beginsel, reeds in het adres van Dr. Molenaar aan al zijne Hervormde geloofsgenooten, uit den jare 1847. Die zinn is men gesmoord, en de persoon is aan de zaak, door hem aan de orde gesteld, ontrouwen. Maar de zaak is blijven leven. Het beginsel, der scheiding van je en een, is blijven bestaan en werken, totdat de door God bepaalde tijd er was en de mannen verwekt waren, die de bestemming hadden, dat beginsel toe te passen. Toen was het conflict gekomen.

Wie dat niet begrijpt, mist ook den juistten blik op de Scheiding van '34.

En die begrijpt ook niet, waarom de mannen van '86 zwaare aanspraken op vereeniging en versmelting met de kerken uit de actie van '34 geboren. Zij zien het punt van eenheid niet. En omdat zij dit niet zien, zien zij een menigte andere punten, waarin andersheid ligt, onderscheid van formelen aard; onderscheid, waarin de kerken van verdelheidheid liggen.

En van buiten af wordt er geweldig geintrigd tegen de Gereformeerde kerken. Die tijden, waarin een Koning een Dienaar des Woords het zwijgen kon opleggen en niet zijn aangevoelen dreigen, zijn voorbij. Maar nu moet men zijn kracht zoeken in de Intrige, in alle kringen en onder alle standen. Zij die heerschen willen en de heerschappij willen behouden in den lande, beginnen met te verdeelen. Dat is hun eerste voordeel.

En het gekke hant, helaas! maar al te wel. Mij zijn gesproken bekend, dat aan het ongeloflijke grenzen. Woorden en daden van lieden uit de hoogere kringen; gesprekken zelfs met diegenen in de kerken, over de vereeniging, over de Christelijke Gereformeerden, en vooral over Dr. Kuyper, die de vraag doen rijzen: hoe is het mogelijk, dat lieden van stand en beschaving, zoo min zich kunnen gedragen tegenover menschen, die zij anders achten, tot de spirituelen en het stemme te behooren.

Doch ten slotte, richtten we het oog naar boven. Er zijn zeker oorzaken aan ons kant, en er zijn bedoelingen Gods, waarom alle deze beproevingen ons overkomen. Er is bij ons allen gebrek aan ootmoed en schuldgevoel. Een tegelijk komt op voor zijn recht, en werpt de schuld op zijn naasten. Dat beweet het gemeenschapsgevoel, en wandt het broederhart.

Bij het graf van den beminnelijken Leeraar van Winterswijk, Dr. Sijpe, is door zijn ambtgenoot Dr. Fransen getuigd, dat hij was een conciliant man. Velen zal wellicht dit oordeel niet als een lofspraak klinken. Maar mij klonk het als muziek in de ooren. Mij deed het in stilte zeggen: beminnelijke broeder Sijpe! man, zoo lichter van hant, en met zulk een zinn, eenvoudig, liefhebbend hart, die heb veel geleden op deze aarde; zij waar geveerd kind van twee Henschelens Vader, maar geveerd ook veel liegheid, omdat hij veel geleidelijk, hij heb u verhoord in de toekomst met Heeren, en in de verwachting van zijn heerlijk Koninkrijk. En nu zijt gij verlost, terwijl wij nog midden in den strijd zijn. Gij behoort tot de vredemakers op de aarde, en uw gedachten is geseteld, en blijft geregent, bij allen die Jeruzalems vrede zoeken!

Dit stuk getuigt van een wijzen, vroeden zinn, die weldadig aandooft. Wie met kranke kerken onvoorzichtig omgaat, brengt ze zoo licht in levensgevaar. En hoe kunnen we anders dan krank zijn, mannenbroeders?

Of ligt dan niet de ellende van de zochtiende en van de eerste helft der negentiende eeuw achter ons allen? En zoudt ge dan meenen, dat de zonen van zulk een verleden, ook al mochten ze zich door Gods goede gunste weer oprichten, niet nog geestelijk uiters zwak zijn?

Buitenland.

Frankrijk. De houding der Protestanten tegenover de machtoverschrijding der overheid.

Den 24sten December 1893 werd aan de verschillende kerken in Frankrijk een ministeriële beschikking toegezonden, volgens welke de kerkelijke administratie of kerkeraad verplicht zijn, om de rekening en verantwoording hunner inkomsten en uitgaven volledig aan den minister van eeredienst te doen. Na anderhalf jaar zich hieraan gewillig onderworpen te hebben, is er een stem opgegaan van het consistorium (classical bestuur zouden wij zeggen), om er over te wagen, dat de administratie, die men

ter wille van den staat voeren moet, veel te onlachtig is. Met aanspraak wordt daarom den minister verzocht, om de genoemde instructie aldus te wijzigen, dat de administratie eenvoudiger wordt. Zeer duidelijk doet het consistorium uitkomen, dat de gevraagde vereenvoudigingen geen zinnig het beginsel van de wet op de rekenplichtigheid der kerken aantandt, als wil genoemd bestuur te kennen geven, dat men gaarne het recht van den staat erkent, om zich te mengen in de inwendige aangelegenheden der kerken.

Daarbij is het bestuur nog met een verzoek tot den minister gekomen, nl. om een maximum-toelage bij het predikants traktement onder de rubriek „verplichte uitgaven“ te plaatsen.

Het consistorium ging uit van de overweging, dat de gaven der geloovigen gewoonlijk geen ander doel hebben, dan om het traktement van den predikant te verhoogen, die geen „casuel“ (gelegenheids) hebben geijld de Roomsche priesters ontvangen, voor de diensten die zij in de huisgeinnen verrichten. Ook wil het consistorium van den minister gedaan krijgen, dat men onder de verplichte uitgaven sal mogen opnemen, een rekestom, om de beursen voor studenten in de Hogeschool, die door den staat worden ingetrokken, in stand te houden, en eene som voor het godsdienstonderwijs van Protestantische kinderen, die dikwijls verspreid zijn over een groot aantal gemeenten, die ver van elkander verwijderd zijn.

Het is dunkt ons verregaand, wanneer de overheid van de kerkelijke gemeenten vergt niet alleen om bekend te maken wat hare inkomsten en uitgaven zijn, maar dat zij hare verplichte uitgaven niet mogen vast stellen, dan alleen met toestemming van de regering.

Het zou ons kunnen verbazen, dat de Fransche protestanten zich die verandering zoo zetsappig laten welgevallen, als wij niet wisten, dat zij zich voortdurend van allerlei getroosten, met de gedachte, dat eigenlijk de Roomsche kerk er door getroffen wordt en niet de Gereformeerde kerken. Zoo was het ook toen de wet op het lekenonderwijs doorgedreven werd; door de Protestanten werd die wet met vreemde begroet, omdat men meende, dat de macht van de geestelijke broederschappen, die zich voor een groot deel van het onderwijs hadden meester gemaakt, daardoor zou worden gebroken. Doch het tegendeel vond plaats.

Naast de z.g. lekenachtelen verreesen vijf Roomsche scholen, die weldra een hooge vlucht namen, en de Protestanten of Gereformeerden, die bijna al hunne scholen hadden opgedoekt, konden het nu voortaan met de lekenachtelen doen, om zich te troosten met de gedachte, dat men de kinderen na alhoop der lessen godsdienstonderwijs geven kon. Het is, dunkt ons, een kanker, die aan het Fransche Protestantisme knaagt, dat men bondgenooten ziet in de liberale en radicale toongevers, die krachten hun beginsel de Roomsche kerk zoeken te overheerschen, terwijl zij wel eenige welwillendheid toonen jegens de Protestanten, doch alleen omdat zij tegenoverstanders zijn van Rome, niet om het geestelijk beginsel dat zij vertegenwoordigen of moeten vertegenwoordigen. Nu beseffen wij volkomen, dat de positie der Fransche Gereformeerden in een Roomsche land zeer moeilijk is, maar dit verontschuldigt hen niet, dat zij in plaats van op staankundig gebied de hand van het Evangelie op te heffen, de slag der revolutionaire beginselen ontkennen.

Daaruit is tevens te verklaren, althans (ten deele, waarom men er in orthodoxe kringen naar verlangt, om met de liberalen of moderneren verzoend te zijn. Op den duur bevestigd het den rechtzinnigen niet, om in officieuze synoden samen te komen, en de liberalen hebben er ook geen vrede mede, om verzoend te zijn in een „adegation liberale“; dat doet aan Rome de verdeeldheid van het Protestantisme zien. Tegenover de Roomsche kerk heeft het heel wat beter houding, als de geheele Protestantische kerk in eene officieuze synode samenkomt, waarvan de besluiten door den staat worden goedgekeurd en uitgevoerd.

Wij beweren niet, dat dit de eenige grond is, waarom vele Evangelisten of orthodoxen niet meer ongetuigd zijn tot eene verzoening met de liberalen, maar het werkt er toe mede. Wij houden er ons van overtuigd dat, indien de Fransche Gereformeerden, in plaats van bij de Duitse Vermittelingsgeheologen ter schole, te gaan, opnieuw aan de voeten van Calvijn waren gaan zitten en de schoonheid en waarheid van de Gereformeerde belijdenis, gelijk die nedergelegd is in de confesie van La Rochelle, waren gaan kennen, er geen sprake van toenadering zou kunnen zijn tegenover hen, die de Gereformeerde belijdenis niet alleen, maar ook de fundamentele stukken, waarvan Rome nog vasthoudt, loochenen.

WINKEL.

Door Kinderen.

Aan eind en begin.

Daar staan op het oogenblik alle lezers van de *Heraut*, de kleine en de groote. En dit zegt allen heel veel.

Want het is, om nu nog niet alles te noemen, toch al niet gering, dat de Heere God u, vrienden, zoo 't heele jaar door gelegenheid gaf om te lezen en te vragen, gelijk wij den lust en de kracht om te vertellen en te antwoorden. (Trouwens, de lezers en de lezeressen schrijven zelf ook nog al eens). We vinden het zoo gewoon, 't gaat week in, week uit zoo, 't zou vreemd wezen als het anders was, en toch...

Toch hebben we het al te zamen niet verliend, en is het louter de genade en goedertierenheid van God, Hem van wien geschreven staat: Hij doet ons niet maar onze zonden. Want als het daarnaar ging, zou de redacteur zeker geen woord schrijven en de lezers geen regel lezen. Immers we zouden dan niet zijn die we zijn.

Zoo is er dan aan het einde des jaars alle reden, en zeer duidelijke, om den Heere God te loven en te prijzen, die ons in zijn eenigezegen Zoon, wiens komst we pas herdacht hebben, zooveel, en dat onverdiend, schenkt. En wat konden we al niet opkomen! 't is gelijk de Schrift zegt: als Hem lezen wij, beugen wij ons, en zijn wij.

Ja, zegt gij, dat is nu van 't oude jaar, maar 't nieuwe, daar is toch nog niets van te vertellen. El zoo, daarin kondt ge u wel zeer vergissen, al is het zeker dat we niet weten wat ons overkomen zal, en al is het juist een reden om den tijd uit te koop, d. i. zoo nuttig mogelijk te besteden, en nog meer om, wij alles vergaet, ons een tchat te vergaderen die blijft in de hemelen.

Maar wat we wel weten is, dat de Heere God niet verandert en Doodloof blijft als vanouds. We kunnen dus zeker van zijn, dat Hij ook in den tijd die komt genadig en barmhartig zal zijn jegens alle sondaren, die tot Hem ko-

men opdat zij door Christus die de deur is, ingaan in de stad der schapen. Ook weten we, dat de Heere Christus leeft en regeert, en zal blijven zorgen dat niemand Zijn schapen uit Zijne hand rukt. Maar eveneens is het zeker, dat wie gelukkig wil zijn en behouden, in het nieuwe jaar den ouden weg zal moeten bewandelen, maar dan ook komt waar hij wezen moet. Een andere weg echter is er niet, en buiten dien weg is er enkel verderf.

Waar is die weg? Wel, vrienden, gij weet immers hoe de Heere Christus zegt: *Ik ben de weg*. Een andere, zei ik, is er niet: de menschen hebben er vele uitgedacht, maar die loopen uit in den dood. De Heere Christus brengt ons uit het leven. Daarom zegt Hij ook wederom: *Ik ben het leven*.

Zie, al deze dingen zullen waar zijn in het nieuwe jaar, gelijk zij het geweest zijn tot nu toe. Maar om er deel aan te hebben behoeft gij een nieuw hart. Dat wordt in 't nieuwe jaar allen lezers van harre toegewacht.

EENE REIS IN DE MIDDELEEUWEN.

V.

„RUNA“.

Het is dus best te begrijpen, dat 'de Mongolen, toen zij met hun zegerierende legers door Aste trokken, overal Christelijke kerken vonden. Gelukkig waren die heidenen verstandiger en in zeker opzicht beter dan zelfs vele Christenen uit hun tijd en later. Want zij deden aan de Christenen geen kwaad, en lieten ieder vrij wat zijn godsdienst betrefte.

We zagen reeds, hoe Djengis-Khan in dit opzicht zich het tegendeel van een dwingendland betoonde. Hij vervolgde de Christenen niet, deed niemand om des gewetens wil eenige moeite aan, en deed nog meer. 't Is zeker wel merkwaardig, dat de geweldige Mongoolische veroveraars den Christenen verlaten gaven. In zelf namen zij jaarre Christenen tot vrouwen en verhuisen hen op den troon. Dat had Djengis-Khan gedaan en zijn erigenam Ogotai, wiens moeder een Christin was, nam ook weder een Christin, Toerachin, geheten, tot vrouw. Uit dit huwelijk werd een zoon geboren, de latere groot-Khan Geyok.

Deze nu stond geheel onder den invloed zijner Christelijke moeder, en ging zoover mede, dat hij langen tijd zelf voor een Christen werd gehouden. In zijn legerplaats vond men, bishoppen, oudsten (presbyters) en monniken. Hij bezat een voor zijn tijd prachtige kerk, waar openlijk naar de wijze der Grieken dienst werd gedaan. Dat dit alles waar is, weten we van een ogetuige, een die daarbij de dingen zeker niet moeter voorstelde dan ze waren. 't Is namelijk de monnik Johannes van Plano Carpini, die in 1245 als afgezant van den paus een bezoek bracht aan den groot-Khan, die zich toen te Karakorum bevond.

Zoo ziet ge, dat in die streken, waar thans van de Heeren dienst niets meer is te vinden, eens Zijn naam werd aangehoord, en een gemeente des Heeren bestond, al was zij dan ook vol dwaling en bederf. Ook is 't opmerkelijk, dat de heidensche vorsten der Mongolen, de bloed-donrige en geweldige heerschers, zoo nabij het Christendom stonden. Doch als we nu zien, hoe van dat al niets meer over is, en heidendom u bijgeloof daar ginds nu heerschen, dan leert ons dit heel veel. De Heere kan ook den kandel van zijn Woord wegnemen. Daarom Hij dat doet, leeren we in de eerste hoofdstukken van Johannes' Openbaring. En hoe weinig het baat bijna een Christen te zijn, bijna bewogen, leert ons het voorbeeld van koning Herodes Agrippa, van wien in de Handelingen wordt vermeld.

We zien intusschen, dat best te begrijpen is, hoe de Khans iets, ja veel van het Christendom wisten. Daar kwam bij dat de paus, die de Nestorianen beschouwde als afgedwaalde schapen, hun gaarne weer tot zijn kudde terug had gebracht. Ook misgaden de pausen aan de Nestorianen hun invloed en aanzien bij de Mongoolische vorsten, en wilden trachten de genegenheid der vorsten tot het Christendom te gebruiken voor de pauselijke kerk en heerschappij.

Daarom gingen er herhaaldelijk gezantschappen van Rome naar Mongolië. Zelfs zond in 1245 paus Innocentius IV er twee naar 't rijk der Tartaren. Het een bestond uit vier Dominikanermonniken onder geleide van den monnik Ascelyn, en ging tot Balaïe, den man die in Perzië als stadhouder van den groot-Khan 't bevel voerde. Het andere bestond uit zeven Franciscanermonniken, aangevoerd door dien Johannes, van wien we boven spraken. Zij gingen naar den overste Batoe, die aan de Wolga in Rusland zijn legerplaats had.

Doch die gezantschappen richtten niet veel uit, en dit was best te begrijpen.

Toen de Dominikanen bij den stadhouder aangekomen waren, deden zij hun boodschap. Deze nu zei onder meer ook dit: De paus is de hoogste persoon op aarde, alle vorsten zijn hem onderworpen. Hij is de plaatsbeheerder van God en de stedsheer van Christus. Zoo moeten dan alle aardsche vorsten en ook de groot-Khan buigen voor den paus. Daarbij hebben we ook in lat den Khan ernstig op het gemoed te drukken, dat hij niet voortgaat met veroveren, maar zich tevreden stelt met hetgeen hij nu bezit. Alles en nog wat te willen hebben komt niet te pas.

Gij vat wel, dat de stadhouder juist niet vriendelijk keek toen hij deze hofvaardige en dwaze taal hoorde. Zelfs wat er waar van was, maakte den Mongool volstrekt niet. De groot-Khan zelf was er evenmin door geticht. De Dominikanen kregen het te kwaad, moesten metzinnig vliuchten, en waren nog blij dat ze er 't leven af brachten.

Dat het den anderen niet betur ging, zullen we zien.

HOOGGERIK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEFEN: Cubaard, Beteren en Randwijk (cl. Arnhem), J. J. Bajer, cand. pred. te Slaphorst. — Middelharnis, S. Oudekerk te Maassluis B. BERDANT: Oudekerk aan den Amstel (cl. Amsterdam) A. A. de Vlieg te Benkum (cl. Arnhem).

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEFEN: Cockadry (cl. Texel), J. Groeneweg te West-Terschelling. — Waperveen, N. P. Kapteina, cand. te Leiden. — Waarnie (cl. Goes), C. J. H. Verweij, cand. te Middelburg. — Hongwoud, S. Miedema te Eeningburg. — Nieuwpoort, T. Lekkerkerk, cand. te Soesterwoude. — Buitendijk, C. A. B. Zoete te Augustinus. — Oldeboorn (cl. Heerzweven), P. J. Raap te Oudemirdum en Sondel. — Asch, N. E. P. C. van Uchelen, cand. te Harderwijk.

AANGEROEPEN: Hendrik-Ido-Ambacht, J. Bos te Heide. — Eindhoven, B. Moutres, cand. te Aalst bij Zalt-Bommel. — Delft, H. Visser te Zagt. — Waperveen, C. A. L. A. Ruijs, cand. — Giesse-Oudkerk, ca. (cl. Dordt), J. J. van der Grint, cand. te Amsterdam. — Gruppkerk (Gron.), J. Belt te Heerkes.

BEROEFEN: Valling (Bentzel), G. D. Meloen te

Kloetinge (bij Goes). — Suvenisse (cl. Zierikzee), H. Snel te St. Maartensdijk. — Hoogermeide en Loeuven c. a. L. A. Ruijs, cand. — Sellingen, J. B. Vegter te Ommelandewijk. — St. Michielsgestel, J. J. Oudegeest te Terborg. — Wilhelminadorp (cl. Goes), J. C. de Mol Moncourt, cand. te Jutrip. — Driewegen c. a. J. M. Jalink te Druiten en Afferden. — Leerbroek (cl. Gouda), en Nieuw Beierland en Benthuizen J. J. van der Grint, cand. te Amsterdam. — Aalsmeer (cl. Haarlem), C. Bouthoorn te Groot-Ammer. — Wams en Schaal, J. H. Gunning E.B. te Leersum. — Ortrand, c. a. (cl. Gork), J. M. Jalink te Druiten (Geld.). — 't Heer-Jansland (cl. Zierikzee), B. Moorters, cand. te Aalst.

Geabonneerden op DE HERAUT wordt bevestigd verzocht, de abonnementsgelden over het 4de kwartaal, eindigende 31 December n. s. ten bedrage van f 1.20, per postwissel over te maken aan de Administratie.

Op ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan bericht gezonden.

J. A. WORMSER,

Directeur-Uitgever.

Amsterdam, Dec. 1895.

Adverfentien.

L. G. WEISZ & Co.,

Commissie in Nieuw, Prinsengracht bij de Prinsensiraat,

No. 157, AMSTERDAM.

Dr. A. KUYPER.

UIT HET WOORD, 1e en 2e Serie geb. en 2 ex. 2e Serie, te koop aangeboden. Adres: Iste Wateringdwarsstraat 55, huis.

Bij J. A. WORMSER, te Amsterdam, kwam van de pers:

De Christus en de Sociale nooden

EN DEMOCRATISCHE KLIPPEN,

DOOR Dr. A. KUYPER.

Prijs f. 0.30; 25 Ex. f. 6.25; 50 Ex. f. 10.—; 100 Ex. f. 15.—; 500 Ex. f. 62.50.

A. DE ROODE & Co.,

SCHIEDAM, FABRIKANTEN VAN OLIENE EN LOOG.

(Opgericht 1878.)

Aan bovenstaande Fabrik te en 2de Qualiteit steeds te verkrijgen tegen concurrerende prijzen.

ANDREAS HYPERIUS,

voornamelijk als homileet, door P. BIESTERVELD.

Prijs f. 1.75. Uitgave van ZALSMAN, te Kampen.

OM DE LANGE WINTER- EN ZONDAG-

avonden aangenaam en stichtelijk door te brengen, koop men nu een Amerikaansch Orgel van:

Breebaart's Orgelhandel.

De Magazijnen zijn rijk voorzien. Groote verscheidenheid in modellen en prijzen, tegen lage doch vaste prijzen.

22 Damrak 22 — AMSTERDAM — b/h. Centr. Station.

P. VAN EIJK.

Firma JOHANNES KRAMER & Co.,

DAM 15-17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen EFFECTEN, alveras LOTEN en vreemde COUPONS, Wisselen Gouden Zilveren MUNTEN en vreemde Banknoten. Sluiten PROLONGATIE en BELENINGEN. Nemen gelden a DEPOSITO op onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duitse Gulden worden op vertoon terugbetaald.

Bij HÖVEKER & ZOON, te Amsterdam, kwam van de pers:

ZOEKT IN DE SCHRIFT.

Dagelijksche overdenkingen voor het geheele kerkelijk jaar

Dr. JOH. SAM. BÜTTNER,

Predikant aan het Henriëttentstift te Hannover.

NAAR HET HOOGDUITSCH DOOR J. P. G. WESTHOFF,

Lutherisch Predikant te Amsterdam.

Eerste Deel. Prijs f 2.—.

Vóór a. s. Pinksteren verschijnt het tweede deel, waarmede het werk compleet zal zijn. Dan wordt ook een stempelband verkrijgbaar gesteld.

Bij J. A. WORMSER, te Amsterdam, verscheen:

In de Schaduw des Doods.

Meditatiën voor de Krankenkamer en bij het Sterfbed,

DOOR Dr. A. KUYPER.

Prijs f 1.50. In stempelband f 2.40.

ELECTRISCHE DRUKKERIJ, voorgeen J. J. ARNO & ZOON.

Voor slechts 3 GULDEN

per stuk, verzend ik een van mijne alom bekende beste

Concert-Trek Harmonika's „Hollandia“

groot en stevig vervaardigd, met 2-korrig orgelmusiek en open nikkel-clavatuur. Deze is met een nikkelstaaf belegd, vandaar zeer luide muziek. (Dus geen clavatuurbedekking meer als vroeger). In weerwil van deze voordeden nog dezelfde prijs, 10 toetsen, 20 dubbele tonen, 2 basen, 3 registers, 2 sluitingen, 2 dubbele blaasbalgen (3 halgen), daardoor groote blaasbalg, iedere hoek is van een metaal rand voorzien. De tonen zijn uit het beste materiaal. Discant wonderdrol. Grootte 35 centimeter (werkelijke groote prachtinstrumenten). Ieder instrument wordt ander gebreken en goed getuigd uit de fabriek verzonden. De verpakking kost niets. Porto 60 cents. Mijne beroemde methode voor zelf-onderdicht gratis. Ik waarschuw voor reclame van kleine handelaars, die dikwerf den tekst en den vorm mijner advertenties nabootsen. Een feit is het, dat men bij het oudste en grootste handelshuis steeds het beste en goedkoopste koopt. Men bestelle derhalve bij het grootste WESTDUITSCH HARMONIKA-EXPORTHUIS van **HEINR. SUHR,** te NEUENRADE, in Westfalen.

IS VERSCHENEN: **HANDBOEK** ten dienste van de Geref. kerken in Nederland.

Voor het jaar 1896. Onder Redactie van

DD. J. H. FERINGA en A. LITTOOIJ.

De Statistiek is zoo nauwkeurig mogelijk bewerkt. Aan elke kerk is het nummer toegevoerd, waaronder zij bij de Regering bekend staat. Het Mengelwerk bevat een in Memoriam aan Dr. A. H. DE HARTOG en Dr. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL; degelijke bijdragen van de H.H. DD. J. DEKKER, H. DIJKSTRA, J. H. FERINGA, N. A. DE GAAY FORTMAN, R. GRINTKE, A. SCHOUTEN Wz. en J. P. TAZELAAR.

84 form., pl. m. 280 bladz., voor slechts f. 0.35, fr. p. p. f. 0.45.

Op veler verzoek wordt het tegen verkrijgbaar gesteld in elap linnen omslag tegen 10 Cents verhooging van den prijs.

Abschietlijst voor Catechistie en Zondagschool.

Zeer doelmäßig ingericht. Zakformaat, in linnen omslag. Prijs f. 0.30. Voor 200 leerlingen f. 0.20.

Verkrijgbaar in den Boekhandel en bij den Uitgever K. LE COINTRE, te Middelburg.

Met Januari a. s. verschijnt bij den Uitgever T. SLAGTER, te Kollem:

DE GEZANT.

Christelijk Weekblad voor het maatschappelijk leven. Red.: Dr. P. N. BAKKER.

Prijs per 6 maanden 75 Cent. AGENTEN nevrage, flinke provisie.